

Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi
Iqtisod fanlari nomzodi dotsent
Aliqoriyev O.F taqrizi ostida

Payziyev Hamid Orziqulovich
Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi MBA 22-03
guruh tinglovchisi
Email: rodmu72@gmail.com
Tel: +9989 91 576 72 54

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA RAQAMLI IQTISODIYOTNING SOLIQ SOHASIDAGI TUTGAN O‘RNI VA ELEKTRON HUKUMAT TIZIMINING ILMIY AMALIY MODELI TO‘G‘RISIDA

Annotatsiya: Ushbu maqolada respublikamizda soliq organlarida raqamli texnologiyalarning o‘rni, ahamiyati hamda ro‘lini rivojlantirish masalalari muhokama qilingan. Shu bilan birga, soliq tizimidaraqamli texnologiyalardan foydalanish ahamiyati ta’hlil qilindi. Raqamli texnologiyalarni doimiy ravishda korxonada ishlab chiqish jarayoniga joriy etish orqali amalga oshiriladigan rivojlanishning yangi bosqichida jamiyat va iqtisodiyotni yangi huquqiy, ijtimoiy-iqtisodiy, tashkiliy va boshqa sharoitlarni o‘rganildi va takliflar berilib o‘tgan.

Kalit so‘zlar: Fiskal vazifasi, Soliq tizimi, Raqamli iqtisodiyot, xorijiy investitsiyalar, qo‘shimcha qiymat solig‘i (QQS).

О РОЛИ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ В НАЛОГОВОЙ СФЕРЕ И НАУЧНО- ПРАКТИЧЕСКОЙ МОДЕЛИ СИСТЕМЫ ЭЛЕКТРОННОГО ПРАВИТЕЛЬСТВА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН

Аннотация: В данной статье обсуждаются вопросы развития цифровых технологий в налоговых органах нашей республики. В то же время была проанализирована важность использования цифровых технологий в налоговой системе. На новом этапе развития, осуществляемом путем постоянного внедрения цифровых технологий в процесс развития предприятия, были изучены и предложены новые правовые, социально-экономические, организационные и иные условия функционирования общества и экономики.

Ключевые слова: Фискальная функция, налоговая система, цифровая экономика, иностранные инвестиции, налог на добавленную стоимость (НДС).

ON THE ROLE OF THE DIGITAL ECONOMY IN THE TAX SPHERE IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN AND THE SCIENTIFIC PRACTICAL MODEL OF THE E-GOVERNMENT SYSTEM

Annotation: This article discusses the role, importance and development of digital technologies in the tax authorities of our republic. At the same time, the importance of the use of sustainable technologies in the tax system was explained. At a new stage of development, which is carried out by constantly introducing digital technologies into the enterprise development process, new legal, socio-economic, organizational and other conditions of society and economy were studied and proposals were made.

Keywords: Fiscal function, tax system, digital economy, foreign investment, value added tax (VAT).

Soliq tizimi iqtisodiyotning ajralmas qismi sifatida mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning ustuvor maqsadlariga erishishning eng muhim mexanizmi hisoblanadi. 2018-

yilda qabul qilingan O'zbekiston Respublikasi soliq siyosatini takomillashtirish konsepsiyasi soliq yukini kamaytirish uchun qulay muhit yaratish, soliqqa tortish tizimini soddalashtirish, soliq ma'murchiligini takomillashtirish, tadbirkorlikni rivojlantirish va xorijiy investitsiyalarni jalb etish vazifalarini amalga oshirish imkonini berdi. So'ngi vaqtlarda "Raqamli iqtisodiyot" tushunchasi juda ko'p marta qo'llanilmoqda. Darhaqiqat, ko'plab rivojlangan mamlakatlarda raqamli iqtisodiyot ularning rivojlanish omillariga sezilarli darajada ta'sir o'tkazgan.

Raqamli iqtisodiyot tushuncha nisbatan uzoq bo'lmagan vaqtda, 1995-yili Massachusetts universiteti amerikalik olimi Nikolas Negroponte tomonidan aniqlab berilgan. Olim axborot kommunikatsiya texnologiyalarini intensiv rivojlanishi ortidan eski iqtisodiyotdan yangi iqtisodiyotga o'tishda, qanday o'zgarishlar ro'y berishi mumkinligini aytib o'tgan. Raqamli iqtisodiyot - bu xo'jalik faoliyatini yuritish bo'lib, bunda ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatishdagi asosiy omil raqamlar ko'rinishidagi ma'lumotlar bo'lib, katta hajmdagi axborotlarni qayta ishlash va shu qayta ishlash natijasini analiz qilish yordamida har xil turdagi ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish, texnologiyalar, qurilmalar, saqlash, mahsulotlarni yetkazib berishda oldingi tizimdan samaraliroq yechimlar tadbiriq qilishdir. Boshqacha qilib aytganda, raqamli iqtisodiyot bu onlayn xizmatlar ko'rsatish, elektron to'lovlar amalga oshirish, internet savdo, va boshqa turdagi sohalarni raqamli kompyuter texnologiyalarini rivojlanishi bilan bog'langan faoliyatdir.

Hozirda hamma narsa raqamlashayotgan bir zamonda soliq tizimi ham bosqichma-bosqich raqamlashtirilmoqda. Iqtisodiyoti raqamlashgan davlatlarni biz rivojlangan mamlakat deb hisoblashimiz mumkin. Bunga misol sifatida rivojlangan davlatlar Janubiy Korea, Singapur, AQSH, Gonkong kabi davlatlarni misol keltirishimiz mumkin. Raqamli iqtisodiyotni soliq tizimiga qo'llash esa vaqt, aniqlik va sifat darajasini yuksaltirishga yordam beradi. Soliq tizimi: masofaviy, onlayn, yuridik shaxslardan olinadigan daromad soligi, jismoniy shaxslardan olinadigan daromad soligi, qo'shilgan qiymat solig'i, aksiz solig'i, yer osti boylıklaridan foydalanganlik uchun soliq, ekologiya solig'i, suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq va boshqalar. Umumdavlat Soliqi har yili qonuniy tartibda belgilanadigan normativlar bo'yicha tegishli byudjetlar o'rtasida taqsimlanadi. Mahalliy Soliq va yig'imlar mol-mulk solig'i, yer solig'i, reklama solig'i, avtotransport vositalarini sotganlik uchun soliq, ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish soligi, savdosotiq huquqi uchun yig'im, obodonchilik ishlari uchun yig'im va boshqa Mahalliy soliq va yig'imlar mahalliy byudjetga o'tkaziladi. Davlat tomonidan undirilgan Soliq byudjet vositasida qayta taqsimlanib, soliq to'lovchilarga sog'liqni saqlash, maorif, ilmfanni rivojlantirish, mudofaa, xuquqni muhofaza qilish kabi ijtimoiy zarur davlat xizmatlari orkli bilvosita yo'llar bilan qaytadi. Milliy iqtisodiyotda soliqlar quyidagi uchta muhim vazifani bajaradi:

- davlat xarajatlarini moliyalashtirish (fiskal vazifasi);
- ijtimoiy tanglikni yumshatish (ijtimoiy vazifasi);
- iqtisodiyotni tartibga solish (tartibga solish vazifasi).

Umumiy hisobda soliq organlarining elektron raqamli davlat xizmatlar portali yaratish, axoli va tadbirkorlarni soliq organlariga axborot komnikatsiya texnologiyalardan foydalangan xolda masofaviy xizmatlarni tashkil etish talab etiladi. Xizmatlardan foydalanishda O'zbekiston Respublikasining 2003 yil 11 dekabrda 562-II-sonli «Elektron raqamli imzo to'g'risida» qonuni asosida elektron raqamli imzodan foydalanish orqali amalga oshirishi mumkin. Elektron raqamli imzo - elektron hujjatdagi mazkur elektron hujjat axborotini elektron raqamli imzoning yopiq kalitidan foydalangan holda maxsus o'zgartirish natijasida hosil qilingan hamda elektron

raqamli imzo ochiq kaliti yordamida elektron hujjatdagi axborotda xatolik yo'qligini aniqlash va elektron raqamli imzo yopiq kalitining egasini identifikatsiya qilish imkoniyatini beradigan imzo hisoblanadi.

Mamlakatimizda Soliq tizimini bundanda yuksaltirish uchun bir qator chora tadbirlar amalga oshirilmogda. Misol tariqasida aytadigan bo'lsak O'zbekiston Respublikasi davlat soliq qo'mitasida 2021-yil 28-avgustda Yangi O'zbekiston – yangi soliq tizimi, yangi natijalar, yangi rejalar belgilab olindi. U yerda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev ning Yangi O'zbekiston – bu, avvalo, yangicha iqtisodiy munosabatlar, yangicha iqtisodiy dunyoqarash demakdir degan so'zlari ham keltirilgan. Hozirgi bosqichda soliq organlarining asosiy vazifasi soliq to'lovchilar bilan bevosita o'zaro munosabatlarni deyarli to'liq chiqarib tashlash va barcha operatsiyalarni elektron formatga o'tkazishdir. Yaqinda soliq xizmati elektron shakldagi hujjatlar ro'yxatini kengaytirish bo'yicha samarali ish olib bordi. 2018-yilning oktyabridan boshlab O'zbekistonda "katta ma'lumotlar" asosida yirik loyiha ishga tushirildi va u QQS to'lovini nazorat qilishning avtomatlashtirilgan tizimiga asos bo'ldi. Chirchiq shahri, Toshkent viloyati, Navoiy va Sirdaryo viloyatlari hududida tadbirkorlik subyektlari tomonidan elektron hisob-fakturalarni joriy etish bo'yicha tajriba allaqachon muvaffaqiyatli o'tkazilgan. Yangi tizim yordamida QQS to'lov zanjirlarining monitoringi deyarli real vaqt rejimida joriy etildi. Tizim soliq to'lovchi-kontragent zanjirlaridagi bo'shliqlarni aniqlash imkonini berdi, to'lov evaziga foydalanish sxemalari iqtisodiy jihatdan samarasiz bo'lib qoldi, QQS to'lovlari o'sa boshladi. Bundan tashqari, tadbirkorlik subektlari onlayn-kassa apparatlariga o'tishi bilan to'lov miqdori, tovarlar (xizmatlar) miqdori va nomi, QQS va qonun hujjatlarida belgilangan boshqa ma'lumotlar to'g'ridan-to'g'ri Davlat soliq qo'mitasining ma'lumotlarni qayta ishlash markaziga (ma'lumotlar markaziga) o'tkazila boshlandi va bu biznesning shaffofligini ta'minladi, tadbirkorlar va soliq organlari o'rtasida ishonch muhitini yaratdi, chunki axborotni tezkor olish va ularni avtomatlashtirilgan tahlil qilish qo'shimcha tekshirishlarni talab qilmaydi. Soliq organlarining ma'lumotlar markazini modernizatsiya qilish loyihasi iqtisodiyotning "soya" va "xufiyona" sektorini qisqartirish, iqtisodiyotning shaffofligini oshirish, teng raqobat sharoitlarini yaratish bilan bog'liq katta umidlarga ega edi. Soliq to'lovchilar uchun bu "aqlli" portallar va individual faol xizmatlarni yaratish, yanada qulay ish sharoitlari va minimal ma'muriy yukni kasb etadi. Shuni ta'kidlash kerakki, hozirda takomillashtirilayotgan hisob-kitob jarayoni dasturi soliqlar va yig'imlarni hisoblash uchun batafsil va xulosaviy axborot olish imkonini beradi. Buxgalteriya hisobi va soliq hisobi usullari tafovutlar mavjud bo'lsa, u tafovut miqdori, hisobot barcha turdagi, tashkilotning buxgalteriya siyosatining belgilangan qoidalar tayyorlashda ularning tan olinishi uchun muhtoj bog'liq tuzilishi bo'lgan soliq reestrlarini, shakllantirish zarur bo'ladi. Umuman, soliq buxgalteriya tizimi mustaqil har bir kompaniya byudjeti bilan hisob-kitoblar o'ziga xos qarab qurilgan, lekin u afzal imkon qadar korxonada soliq yukini kamaytirish uchun huquqiy yo'llarini foydalanib, to'g'ri va soliq majburiyatlarini to'lash uchun o'z vaqtida shunday bir tarzda qurilgan bo'lishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasining "Soliq kodeksi" (yangi tahriri) , 2019-yil 30-dekabr.
2. O'zbekiston Respublikasi prezidenti SH.M.Mirziyoevning 2020 yil 25 yanvardagi 2020 yil uchun eng muhim ustivor vazifalar haqidagi Oliy Majlisga Murojatnomasi.
3. O'zbekiston Respublikasi prezidentining "Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalari sohasini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni. Toshkent sh., 2018 yil 19 fevraldagi PF-5349 sonli
4. O'zbekiston Respublikasi prezidentining "O'zbekiston Respublikasida raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori. Toshkent sh., 2018 yil 3 iyuldagi PQ-3832 sonli.

5. Raqamli iqtisodiyotda blokcheyn texnologiyalari Gulyamov.S.S 2019
6. <http://soliq.uz>
7. Baytanov, O. R. (2017). Ўзбекистонда солиқ тизимини такомиллаштириш орқали оилавий тадбиркорликни янада ривожлантириш. Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, 6, 62-68.
8. Baytanov, O. (2023). О ‘ZBEKISTONDA OZIQ-OVQAT SANOATI RIVOJLANISHINING HOZIRGI HOLATI. BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI, 3(3), 446-449.
9. Mirzaqul o'g, B. O. R. (2023). HUDUDLARDA ISHBILARMONLIK MUHITINI YAXSHILASH, KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI YANADA RIVOJLANTIRISHNI RAG'BATANTIRISH USULLARI.
10. Салохитдинов, Ш. (2023). ОЛИЙ ТАЪЛИМ ХИЗМАТЛАРИ СИФАТИНИ БАҲОЛАШ ТИЗИМИ РИВОЖЛАНИШИНИНГ НАЗАРИЙ ЁДАШУВЛАРИ. Iqtisodiyot va ta'lim, 24(3), 405-409.
11. Салохитдинов, Ш. (2024). ЖИЗЗАХ ВИЛОЯТИ БЎЙИЧА ОЛИЙ ТАЪЛИМ ХИЗМАТЛАРИ СИФАТИНИ БАҲОЛАШ ТИЗИМИНИНГ РИВОЖЛАНИШИГА ТАЪСИР ЭТУВЧИ ОМИЛЛАР ТАҲЛИЛИ. Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil, 2(1), 466-473.